

УДК 330.341

З. В. Юринець,
к. е. н., доцент кафедри менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ І ДЕРЖАВНА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Z. Yurynets,
Associate Professor, Management Dept., Ivan Franko Lviv national university, Lviv

INNOVATIVE CAPACITY AND STATE INNOVATION POLICY IN THE SYSTEM OF IMPROVING
THE NATIONAL ECONOMY COMPETITIVENESS

У статті проведено дослідження головних проблем державної інноваційної політики у сучасних політично-економічних умовах. Відстежено ключові напрями державної інноваційної політики, які дають змогу підвищити конкурентоспроможність і вивести країну на передовий рівень економічного розвитку. Акцентовано увагу на формуванні системи підвищення конкурентоспроможності національної економіки. У статті виділено головні проблеми, які стримують інноваційний процес, що у результаті призводить до втрачання конкурентних переваг суб'єктами господарювання, зниження інноваційного потенціалу України. Реалізація національного інноваційного потенціалу обумовлена наявними умовами у країні, які водночас є передумовами інноваційного розвитку. Також запропоновано класифікацію умов, за яких формується національне середовище та інноваційний потенціал, відбувається інноваційний розвиток суб'єктів господарювання. Запропоновано модель розроблення стратегії втілення інноваційної політики держави.

In the article studies the main problems of the state innovation policy in the modern political and economic conditions are identified. Key directions of state innovation policy, which will improve competitiveness and bring the country to advanced level of economic development is tracked. The basis should be the formation of a system of improving the national economies competitiveness. In the article the main problems that hinder the innovative process and lead to loss of competitive advantages by business, reduction of innovation potential of Ukraine is highlighted. The implementation of national innovative capacity based on existing conditions in the country, which are the prerequisites for innovation development. Also the classification of the conditions of national environment formation and innovative potential, innovative economic agents development is proposed. The model of development strategy innovative policy realization of the state is proposed.

Ключові слова: державна інноваційна політика, інноваційний потенціал, конкурентоспроможність, інноваційна стратегія, національна економіка.

Key words: state innovation policy, innovation potential, competitiveness, innovation strategy, national economy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сьогодні багатоваріантність інноваційних змін визначається специфікою застосування інноваційної політики, інноваційного потенціалу, забезпечення управління інноваційним процесом тощо. Система підвищення конкурентоспроможності економіки країни відображає багаторівневий комплекс важелів, інструментів стратегічного управління інноваційним розвитком на основі організації економічного простору відносно поєднання державних, регіональних і галузевих інтересів розвитку господарської системи на макро-, мезо- та мікрорівнях. Така сукупність компонентів та їхня взаємодія передбачає логічне, приведення до відповідного ступеня формалізації відтворення системи управління для підтримки конкурентних переваг та формування інноваційного потенціалу завдяки виробленню чітких пріоритетів, принципів, реалізації методів і важелів впливу на чинники й умови, що зумовлюють конкурентоспроможність на усіх рівнях національної економіки. Найбільш затребуваним є розгляд державної інноваційної політики як інструменту підвищення конкурентоспроможності економіки країни та формування інноваційного потенціалу країни.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання інноваційної політики, формування інноваційного потенціалу перебували у полі зору багатьох відомих науковців і дослідників: В. Геєця [1], В. Семиноженко [5], Н. Терьошкіної [3] Л. Федулової [4] та інших. Однак ще й досі потребує ретельного аналізу виокремлення проблем і окреслення напрямів формування інноваційної політики держави й інноваційного потенціалу у сучасних умовах економічного розвитку.

МЕТА СТАТТІ

Цілі статті полягають у виявленні головних проблем і напрямів державної інноваційної політики в сучасних політично-економічних умовах, особливостей формування інноваційної стратегії країни та розроблення стратегії втілення інноваційної політики держави, окресленні та класифікації умов функціонування національного середовища та формування інноваційного потенціалу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

На сьогодні господарська сфера України потребує вироблення та реалізації ефективної інноваційної стратегії, чітких механізмів державної інноваційної політики. Варто виділити головні проблемні моменти, які стримують цей процес, що у результаті призводить до втрачання конкурентних переваг суб'єктами господарювання, зниження інноваційного потенціалу України:

- недосконалість та періодична змінність нормативно-правового підґрунтя;
- декларативність у розроблених і втілених стратегіях розвитку, зокрема, що стосується інноваційного поступу як держави, так і її регіонів;
- відсутність цільної системи державного управління інноваційною діяльністю та процесами;
- неузгодженість інноваційних стратегій у комплексі "економіка країни — регіон/галузь — суб'єкт господарювання"
- неповне вивчення проблем ідентифікації та забезпечення, спрямування та розподілу ресурсів, що потрібні для реалізації інноваційної стратегії;
- відсутність ефективної уніфікованої методології збору, оброблення статистичних даних що стосуються діяльності організації у сфері управління інноваціями;
- відсутність належного фінансування інноваційної діяльності тощо.

У межах інноваційного розвитку України визначено основним пріоритетним напрямом втілення виваженої державної інноваційної політики як ключового чинника введення у дію інноваційного потенціалу економічного зростання країни, розвитку та структурного оновлення підприємств для підвищення конкурентоспроможності економіки на всіх рівнях господарювання, застосування та підсилення інтелектуальної компоненти, зменшення рівня енерго- та ресурсовитратності виробництва [6].

Результативність та ефективність інноваційного процесу визначається непростою взаємодією великої кількості чинників, які можна згрупувати у стан зовнішнього середовища; інноваційний потенціал соціально-економічної системи; особливості проведення інноваційного процесу.

Інноваційний потенціал країни — сукупність науково-технічних, організаційних, економічних, соціальних ресурсів країни, а також можливостей їхнього ефективного використання, результатом якого є створення інновацій з метою забезпечення міжнародної конкурентоспроможності країни [2]. Інноваційний потенціал соціально-економічної системи формально має перевершувати інноваційний потенціал зовнішнього середовища, відзначитись неабиякою конкурентоспроможністю, яка значною мірою окреслюватиме своєрідність інноваційного процесу в економіці країни. Інноваційний процес, зумовлений комплексом якісно нових і прогресивних відносно технічного погляду явищ, які безупинно з'являються і забезпечують зміну генерацій техніки та технології, сприяє підвищенню конкурентоспроможності економічних суб'єктів.

Втілення національного інноваційного потенціалу обумовлено наявними умовами у країні, які водночас є передумовами інноваційного розвитку: ендогенними (інформація про стан інноваційного потенціалу на початок аналізованого часового періоду) й екзогенними (умови інноваційного середовища розвитку держави, які відповідають ендогенним передумовам в історично-часовому вимірі). Ендогенні передумови охоплюють ті ресурси, які утворюють інноваційний потенціал країни, що підлягають регресивним чи прогресивним змінам під впливом низки екзогенних передумов. Аналіз кількісних та якісних параметрів ресурсів національної економіки дасть змогу оцінити ендогенні передумови та потенціал інноваційного розвитку України, а в майбутньому, намітити головні напрями державної інноваційної політики та методи її реалізації. Модель розроблення стратегії втілення інноваційної політики держави наведена на рисунку 1.

Рис. 1. Модель розроблення стратегії втілення інноваційної політики держави

Отож, є причина констатувати, що процес інноваційного розвитку має різні умови, які визначають і змінюють стан соціально-економічного середовища, інноваційної діяльності та систему підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Умови, за яких формується національне середовище та інноваційний потенціал, відбувається інноваційний розвиток суб'єктів господарювання, можна класифікувати у залежності від підготовленості до інновацій, генезису інновацій, підґрунтя генезису інновацій та впливу чинників підвищення конкурентоспроможності, моделі та системи управління й регулювання національною економікою, інноваційної політики, рівня змін, новизни та інтенсивності, імпульсу до інновацій (табл. 1).

На далі треба проводити трансформацію та реалізувати дії, що спрямовані на розвиток державної політики в інноваційній сфері [5]. Це вимагає переосмислення та впровадження таких дій:

- відновлення ефективної діяльності технопарків, створення технополісів, інноваційних кластерів тощо;
- збільшення обсягів і масштабів системи грантового та програмно-цільового фінансування науки із синхронним поступовим зростанням базового фінансування державних наукових установ;
- нормативно-правове регулювання питання розвитку інновацій в Україні потребує здійснення гармонізації, уніфікації згідно з нормами законодавства європейських країн, оскільки вони наділені ознаками масивності, суперечності та взаємодоповнення (у різноманітних нормативних і правових актах);
- зміна механізму формування та вибору пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, поновлення комплексу системи форсайт досліджень у науково-технічній сфері;
- збільшення періоду формування державного замовлення на розроблення нових передових технологій.

ВИСНОВКИ

Для України необхідним є вдосконалення інноваційної політики, вироблення превентивних заходів і переключення

Таблиця 1. Класифікація умов функціонування національного середовища, формування інноваційного потенціалу

Ознака	Характеристика та властивості
1. У залежності від підготовленості до інновацій	- суб'єктивні (умови та стан соціально-економічного середовища, у якому здійснюється інноваційна діяльність, формується інноваційний потенціал, які породжуються явищами, кардинальними змінами у системі державного регулювання та інноваційного розвитку), - об'єктивні (умови та стан соціально-економічного середовища, у якому здійснюється інноваційна діяльність, формується інноваційний потенціал, які породжуються можливостями в суспільстві, не пов'язані із кардинальними змінами в системі державного регулювання інноваційного розвитку країни)
2. Залежно від генезису інновацій	- організаційно-економічні (умови та стан соціально-економічного середовища, у якому формується інноваційний потенціал, відбувається інноваційний розвиток з впливом на нього соціально-економічних чинників підвищення конкурентоспроможності), - інституційно-правові (умови та стан системи державного регулювання інноваційного розвитку та управління ним, формування інноваційного потенціалу з виявленням інституційно-правових чинників підвищення конкурентоспроможності)
3. У залежності від підгрунтя генезису інновацій та впливу чинників підвищення конкурентоспроможності	- зовнішні (умови та стан соціально-економічного середовища, у якому здійснюється інноваційна діяльність, формується інноваційний потенціал, які пов'язані із зовнішніми чинниками підвищення конкурентоспроможності та інноваційного розвитку світового ринку), - внутрішні (умови та стан соціально-економічного середовища, у якому здійснюється інноваційна діяльність, формується інноваційний потенціал, які пов'язані із внутрішніми чинниками підвищення конкурентоспроможності та інноваційного розвитку внутрішнього ринку, інноваційної політики держави)
4. Відповідно до моделі та системи управління й регулювання національною економікою, інноваційної політики	- протекціоністські, активне втручання (умови та стан соціально-економічного середовища, у якому здійснюється інноваційна діяльність, формується інноваційний потенціал, визначаються змінами у системі державного регулювання інноваційного розвитку, пов'язані з підсиленням державних функцій для захисту національного ринку від недобросовісної конкуренції, збільшення експортного та зменшення імпортного потенціалу, формування сприятливого інноваційного середовища для вітчизняних організацій, налагодженням контролювання за ціноутворенням тощо), - конкурентні, меркантилістські, децентралізоване регулювання (умови та стан соціально-економічного середовища, у якому здійснюється інноваційна діяльність, формується інноваційний потенціал, визначаються змінами в системі державного регулювання інноваційного розвитку, пов'язані з усуненням органів державної влади від прямого втручання в інноваційні процеси, послабленням функцій контролювання на національному ринку, вимог до зовнішньоекономічної діяльності у разі завезення імпортової продукції та контролю за дотриманням норм в інноваційній сфері)
5. Залежно від рівня змін, новизни та інтенсивності, імпульсу до інновацій	- революційні (на підвищення конкурентоспроможності, умови та стан соціально-економічного середовища, у якому відбувається інноваційний розвиток, формується інноваційний потенціал впливають чинники, що породжені радикальними (революційними) інноваціями), - еволюційні (на підвищення конкурентоспроможності, умови та стан соціально-економічного середовища, у якому відбувається інноваційний розвиток, формується інноваційний потенціал впливають чинники, що породжені еволюційними інноваціями)

ня економіки на інноваційні шляхи розвитку. Інноваційний потенціал є ключовим напрямом підвищення конкурентоспроможності економіки країни в сучасних конкурентних умовах. Водночас головним підтвердженням на користь цього висновку можна вбачати факт підвищення конкурентоспроможності за умови застосування суб'єктами управління та господарювання відповідних інноваційних стратегій в системі підвищення конкурентоспроможності економіки. У той же час процес підвищення конкурентоспроможності економіки повинен бути урегульованим і реалізованим із врахуванням комплексу інструментів і методів, стратегічних напрямків інноваційного розвитку.

Література:

1. Геец В.М. Проблемность структурных трансформаций экономики стран с развивающимися рынками / В.М. Геец // Экономика та прогнозування. — 2009. — № 1. — С. 54—69.
2. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. — [Изд. 6-е, перераб. и доп.]; под общ. ред. Б.А. Райзберга. — М.: ИНФРА-М, 2013. — 512 с.
3. Терьошкіна Н.Є. Інноваційна стратегія в системі управління національною економікою / Н.Є. Терьошкіна // Маркетинг і менеджмент інновацій. — 2014. — № 2. — С. 151—161.
4. Федулова Л.І. Україна в міжнародних рейтингових оцінках: чинник інноваційно-технологічного розвитку / Л.І. Федулова // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 5. — С. 39—53.
5. Семиноженко В. Чи можливий в Україні інноваційний стрибок? [Електронний ресурс] / В. Семиноженко // Дзер-

кало тижня. — № 17 від 17.05.2013 р. — Режим доступу: <http://www.semynozhenko.net/documents/2859/>

6. Юринець З.В. Особливості формування стратегії інноваційного розвитку енергозбереження промислових підприємств [Електронний ресурс] / З.В. Юринець, І.Г. Гурняк // Ефективна економіка. — № 2. — 2015. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3822>

References:

1. Geets, V. M. (2009), "Problem of structural transformations of economy of countries with developing markets", *Ekonomika ta prognovuvannya*, vol. 1, pp. 54—69.
2. Rayzberg, B. A. Lozovskiy, L. Sh. and Starodubtseva, E. B. (2013), *Sovremennyiy ekonomicheskiy slovar [Modern economic dictionary]*, INFRA-M, Moskva, Rosiya.
3. Teroshkina, N.E. (2014), "Innovative strategy in control system by a national economy", *Marketing i menedzhment innovatsiy*, vol. 2, pp. 151—161
4. Fedulova, L. I. (2009), "Ukraine in international rating estimations: factor of innovative-technological development", *Aktualni problemy ekonomiky*, vol. 5, pp. 39—53.
5. Semynozhenko, V. (2013), Is possible in Ukraine innovative jump? [Online], available at: <http://www.semynozhenko.net/documents/2859/> (Accessed 20 Jan 2016).
6. Yurinets, Z. V. (2015), "Features of forming of strategy of innovative development of energy-savings of industrial enterprises", *Efektivna ekonomika*, vol. 2, [Online], available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3822> (Accessed 20 Jan 2016).

Стаття надійшла до редакції 17.02.2016 р.